Eduskunnan sivistysvaliokunta

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja Julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta / HE 41/2023 vp/HE 41/2023 Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja Julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027 (luku 7). Sivistysvaliokunta keskittyy asian käsittelyssä erityisesti koulutuksen tasa-arvoon, korkeakoulutukseen, TKI-rahoitukseen, vapaaseen sivistystyöhön sekä liikuntaan (Suomi liikkeelle -ohjelma).

Opetushallitus tuo asiantuntijalausunnossa lisäksi esiin näkemyksensä tarpeesta perustoimintamenojen pysyvään tasokorotukseen (luku 1.).

Tiivistelmä

Opetushallituksen tehtävien hoitaminen edellyttää perustoimintamenorahoituksen riittävää tasoa sekä rahoituksen pitkäjänteisyyttä ja sitä kautta myös parempaa ennustettavuutta.
Opetushallitus toimii hallinnonalan keskeisenä asiantuntijavirastona ja opetuksen kehittäjävirastona, digitaalisten palvelujen ja tietovarantojen tuottajana sekä koulutuspoliittisten uudistusten läpiviejänä ja niiden laadukkaana toimeenpanijana. Tämä vastuu korostuu entisestään yhteiskuntamme nopeissa toimintaympäristön muutoksissa (esim. Euroopan turvallisuustilanne, demograafiset muutokset tai oppimis- ja hyvinvointivajeet), jotka lisäävät myös merkittävästi Opetushallituksen tehtäviä. **Opetushallituksen perustoimintamenoihin tulisi saada 2 miljoonan euron tasokorotus** vuodesta 2024 lähtien, jotta Opetushallitus voi turvata toiminnalliset edellytykset. Tämän lisäksi **Digipalveluiden ylläpidosta aiheutuviin kustannuksiin** tulisi saada pysyvä 1,5 miljoonan euron lisäys vuodesta 2024 alkaen.

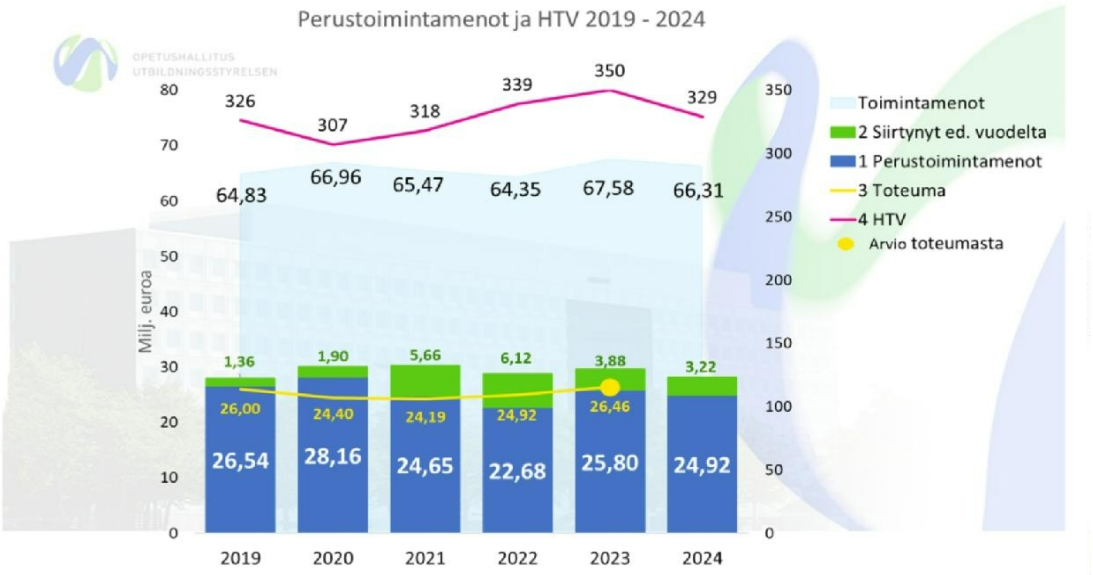
Hallitusohjelman mukaan perustaitoja vahvistetaan ja yhtenä tavoitteena on, että lasten ja nuorten lukutaitoa vahvistetaan jatkamalla kansallisen Lukutaitostrategian 2030 toimeenpanoa sekä laajentamalla Lukuliikettä (nykyisin Lukutaito-ohjelma). Vuonna 2023 rahoitus on yhteensä 1,5 miljoonaa euroa, josta pääosa jaetaan valtionavustuksina. Vastaavasti vuonna 2024 talousarvioesityksessä ja 2025 julkisen talouden suunnitelmassa määrärahataso on 700 000 euroa ja vuodesta 2026 alkaen 250 000 euroa. Vuosien 2025–2027 esityksellä ei pystytä saavuttamaan nykyisen kaltaista toimintaa tai samaan

samaa vaikuttavuutta lukutaitostrategian toteuttamiseksi valtakunnallisesti. **Opetushallitus esittää, että vuosille 2024–2027 määräraha pysyy vuoden 2023 tasolla 1,5 miljoonassa eurossa**. Lisäksi kansallista Lukutaitostrategiaa tulee päivittää muun muassa medialukutaidon osalta, jonka toimeenpanoon tarvitaan resurssia.

Opetushallitus pitää hyvänä, että rahoitusta suunnataan perusopetuksen vahvistamiseen kasvattamalla perusopetuksen vähimmäistuntimäärää sekä, että esi- ja perusopetuksen kolmiportaisen tuen lainsäädäntöä uudistetaan. Lisäksi on hyvä, että hallitus on sitoutunut LUMA-strategian toimeenpanoon, jotta oppilaiden luonnontieteellis-matemaattiset valmiudet osana perustaitoja vahvistuvat. LUMA-strategian toimenpidesuunnitelmassa mainitaan Opetushallitus yhtenä vastuutahona useissa eri toimenpiteissä, mikä edellyttää riittävää resursointia. **Talousarvioissa ei ole esitetty rahoitusta LUMA-strategian toimeenpanoon.**

Vuoden 2024 talousarvioesityksessä on poistettu **työelämätoimikuntatyön** ja sihteeristön toimenpanosta aiheutuvien menojen maksaminen yhteensä 720 000 euroa. Hallitusohjelma useassa kohdassa korostaa koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Työelämätoimikunnat varmistavat osaltaan ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Työelämätoimikuntien jäsenet edustavat työnantajia, työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia sekä opetusalaa. Työelämätoimikunnilla on lakisääteisiä tehtäviä liittyen osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen ja opiskelijoiden arvioinnin oikaisupyyntöjen käsittely. Koulutusten työelämälähtöisyyden varmistamiseksi ja lakisääteisten tehtävien toteutumiseksi, tulee toiminta turvata perusrahoituksella.

1. Opetushallituksen perustoimintamenojen tasokorotus

Opetushallituksen perustoimintamenojen taso on yhä edelleen noin 2 miljoonaa euroa vuotuista käyttöastetta alemmalla tasolla (ks. oheinen kuva).

Määrärahan mitoitus valtion talousarviossa ei ole vastannut Opetushallituksen todellista menotasoa. Vuotuisia alimitoituksia on paikattu kertaluonteisina lisäyksinä joko täydentävässä talousarviossa tai lisätalousarviomenettelyssä. Tulossopimuksissa osoitetut uudet tehtävät sekä laajasti yhteiskuntaa hyödyttävien digitaalisten palvelujen voimakas laajentuminen ovat kasvattaneet Opetushallituksen tehtäväkenttää ja työmäärää viime vuosina merkittävästi. Koulutuspoliittiset uudistukset vaativat uusien järjestelmien jatkuvaa kehittämistä kuin myös jo tuotannossa olevien isojen kansallisten järjestelmien jatkuvaa uudistamista ja sisällöllistä laajentamista. Opetushallitus tuottaa useita Suomen menestyksen kannalta olennaisia digitaalisia palveluja ja tietovarantoja.

Opetushallituksen tehtävien hoitaminen hallinnonalan keskeisenä asiantuntijakeskusvirastona ja opetuksen kehittäjävirastona sekä koulutuspoliittisten uudistusten läpiviejänä ja niiden laadukkaana toimeenpanijana jatkossa edellyttää perustoimintamenorahoituksen riittävää tasoa sekä rahoituksen pitkäjänteisyyttä ja sitä kautta myös parempaa ennustettavuutta. Tämä vastuu korostuu entisestään yhteiskuntamme nopeissa toimintaympäristön muutoksissa, jotka lisäävät myös merkittävästi Opetushallituksen tehtäviä.

2. Koulutuksen tasa-arvo

2.1 Koulutustason nostaminen

Koulutustason ja osaamisen nostamiseksi tulee huolehtia varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen riittävistä resursseista. Osaaminen ja perustaidot- ja tiedot jatko-opinnoille opitaan varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Maahanmuuttotaustaisten lasten, nuorten ja opiskelijoiden kotoutuminen ja osallisuuden vahvistaminen kaikilla koulutusasteilla on keskeistä. Lisäksi entistä useammalla oppijalla tulisi olla taustastaan riippumatta mahdollisuus osallistua kansainväliseen yhteistyöhön ja vahvistaa kansainvälistä osaamistaan.

Digitaalisen osaamisen systemaattinen vahvistaminen ja digitalisaation laajamittainen ja tarkoituksenmukainen hyödyntäminen koulutuksessa ja oppimisessa tuo oppijoille tarvittavaa osaamista. Samalla tulee parantaa lasten ja nuorten hyvinvointia digitaalisissa ympäristöissä ja suojata heitä digitaalisen ympäristön uhkilta.

Oppivelvollisuuden laajentamisen osalta on tärkeää huomioida haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuus loppuun. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta (TUVA) tehdään selvitys sekä toteutetaan tutkimus oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden toteutumisesta, toimeenpanon onnistumisesta ja uudistuksen vaikuttavuudesta. Selvitysten tulosten perusteella tulee arvioida mahdolliset lainsäädännön ja

opetussuunnitelmien korjaustarpeet. Mahdollisten muutosten toimeenpanemiseksi tulee kohdentaa riittävät resurssit.

Lukiokoulutus on keskeisessä roolissa kansakunnan koulutustason nostamisessa. Lukiokoulutuksen vetovoimaa tulisi vahvistaa. Kattavan lukioverkon ylläpitäminen on keskeistä, jotta nuorilla on mahdollisuus hakeutua koulutukseen lähellä kotipaikkaa. Lukioverkon mahdollisella harvenemisella voi olla myös vaikutusta peruskoulujen aineenopetukseen. Väestön vähenemisestä kärsivillä alueilla on pohdittava yhteistyön lisäämistä naapurikuntien lukioiden kanssa.

Ammatillisella koulutuksella on keskeinen merkitys väestön osaamistason nostamisessa ja työllistymisen turvaamisessa. Väestökehityksen näkökulmasta se toimii tärkeänä resurssina myös työperäisen maahanmuuton ja kotoutumisen prosesseissa. Ammatillisen koulutuksen osalta on tärkeä huomioida, että sen lisäksi että koulutuksen tavoitteena on vastata työelämän osaamistarpeisiin ja kehittää työelämää, sillä on myös yhteiskuntavastuuseen liittyviä tavoitteita. Koulutuksen järjestäjät kantavat ison vastuun oppivelvollisuuden toteutumisesta myös niiden nuorten osalta, jotka eivät pääse opiskelemaan lukiokoulutukseen. Koulutuksen järjestäjien tehtävänä on pitkälti huolehtia myös aikuisista, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa. Ammatillisen koulutuksen tehtävä on tämän vuoksi perinteisessä mielessä ajateltua koulutuksen järjestämistä laajempi.

2.2 Oppimiserojen kaventaminen – ml. lukutaito ja muiden perustaitojen oppiminen

Opetushallitus pitää tärkeänä, että perustaidot on varmistettava jokaiselle. Näillä taidoilla ei tarkoiteta ainoastaan luku-, kirjoitus- ja matemaattisia taitoja, vaan myös eri oppiaineet tukevat erilaisin tavoin oppivien oppilaiden motivaatiota ja kyvykkyyttä sekä sosiaalisia taitoja, itsestä huolehtimista, opiskelutaitoja, luovuutta, hyvinvointiosaamista ja digitaitoja.

Sosioekonomisen taustan merkitys osaamiseroissa on kasvanut, eikä perusopetus aina onnistu tasaamaan oppilaiden lähtökohtaisia osaamiseroja. Pedagogisesti laadukas perusopetus, hyvinvointia ja osallisuuta tukeva toimintakulttuuri, riittävän pienet opetusryhmät, joustavat ratkaisut sekä oikea-aikainen oppimisen tuki luovat parhaat edellytykset yhdenvertaisten oppimisedellytysten tarjoamiselle. Osa edellä mainituista ratkaisuista edellyttää lisärahoitusta tai lainsäädännön ja siihen kytkeytyvän normiohjauksen, kuten opetussuunnitelman perusteiden muutoksia.

Perustaitojen varhaista oppimista voidaan tukea vahvistamalla esi- ja alkuopetuksen (1.vuosiluokka ja 2. vuosiluokka) nykyistä yhtenäisemmällä kokonaisuudella. Yhteistyössä on mahdollista suunnitella moniammatillisesti lasten tarpeista lähteviä joustavia oppimisen käytäntöjä ja kohdentaa lapsille moniammatillista tukea oppimisen edistymiseen. Tämän lisäksi alueilla, joilla väestö vähenee kasvatuksen ja koulutuksen järjestäminen edellyttää erilaisia joustavia ratkaisuja.

Lukutaidon ja monilukutaidon vahvistamista on jatkettava Lukutaito-ohjelman avulla. Lukutaito-ohjelma toimeenpanee Kansallista lukutaitostrategiaa 2030. Lukeva varhaiskasvatus -malli julkaistaan 2024. Lukemista edistävät toimet tulee seuraavaksi ulottaa muun muassa toisen asteen opetukseen ja heikosti lukeviin aikuisiin. Erityistä huomiota tarvitsevat myös monikieliset ja suomea toisena kielenä opiskelevat lapset ja nuoret.

Hallitus on sitoutunut LUMA-strategian toimeenpanoon, jotta oppilaiden luonnontieteellismatemaattiset valmiudet vahvistuvat. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman LUMA(TE)-strategian toimenpidesuunnitelman yleisenä tavoitteena on varmistaa, että Suomessa on riittävästi LUMA-osaamista ja ymmärrystä edistämään yhteiskunnan sosiaalista, ekologista ja taloudellista hyvinvointia sekä kestävää kasvua. Näiden yhteiskunnan kehityksen kannalta merkittävien toimenpiteiden käynnistäminen ja ylläpito edellyttävät riittävää resurssointia.

Opetustoimen henkilöstökoulutus -valtionavustus on eräs keskeisimmistä kentälle näkyvistä Opetushallituksen toimista, jolla vaikutetaan laajasti opetustoimen henkilöstön ammattitaidon ylläpitämiseen ja välillisesti oppilaiden oppimis- ja koulutustason nousuun tasa-arvoisesti koko maassa. On tärkeää, että valtionavustuksen taso säilyy nykyisellä tasolla, jotta opetushenkilöstö pystyy ylläpitämään ja kehittämään ammattiaitoaan ja osaamistaan nopeasti muuttuvassa maailmassa.

2.3 Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen

Opetushallitus tekee aktiivista työtä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Kiinnitämme huomiota siihen, että sukupuoli ei aseta lapsia, nuoria tai aikuisia eriarvoiseen asemaan kasvatuksen ja koulutuksen arjessa. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen tarvitsee kuitenkin jatkossakin toimenpiteitä.

Opetushallitus tekee aktiivista työtä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi kasvatuksessa ja koulutuksessa. Opetushallitus on laatinut aiheesta tukimateriaaleja eri koulutusasteille ja järjestää koulutuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi kasvatuksessa ja koulutuksessa. Opetushallitus pyrkii tunnistamaan ja purkamaan koulutuksen, oppimisen, kasvatuksen ja ohjauksen kentällä piileviä syrjiviä sukupuolittuneita rakenteita ja mekanismeja ennaltaehkäisevästi. Pyrkimyksenä on tarkastella sitä, millaista normatiivisuutta koulutuksessa, kasvatuksessa, ohjauksessa ja kansainvälistymisen edistämisessä luodaan ja ylläpidetään sekä sitä, millaisia vaikutuksia vallitsevilla normeilla on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

2.4 Oppimisen tuen tehostaminen

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuuden uudistaminen on tärkeää, sillä kyse on oppilaan perustavanlaatuisten oikeuksien toteutumisesta. Riittävien resurssien allokoiminen on tärkeää lapsen ja nuoren oppimisen ja yhdenvertaisen tuen järjestämiseksi. Oppimisen haasteisiin tulee tarttua varhain ja jokaisen oppilaan tulee saada tarvitsemansa tuki. Tuen kokonaisuutta tulee selkiyttää ja

käsitteitä tarkentaa esi- ja perusopetuksen lainsäädännössä, jotta opetuksen järjestäjät pystyvät järjestämään tukea yhdenvertaisesti jokaiselle sitä tarvitsevalle oppilaalle. Myös kelpoisuusasetusta tulisi päivittää siten, että kelpoisuusvaatimusta katsottaisiin oppilaalle annettavasta opetuksesta käsin.

2.5 Oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus osallistua kasvatukseen ja koulutukseen ilman, että häntä kiusataan, häiritään, syrjitään tai häneen kohdistetaan väkivaltaa. Turvallinen oppimisympäristö on jokaisen oppijan oikeus. Opetushallitus on laatinut laajat tukimateriaalit kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi.

Hyvinvoinnin edistämisessä tarvitaan myös moniammatillista yhteistyötä, jossa kasvatuksen ja koulutuksen asiantuntijoiden tukena on opiskeluhuollon asiantuntijat, kuten kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit, lastensuojelun ammattilaiset sekä poliisi. Opiskeluhuollon saatavuudessa lapsille ja nuorille on ollut haasteita. On erittäin tärkeää, että lapsille ja nuorille on tarjolla riittävät opiskeluhuollon palvelut, kuten kuraattorin, terveydenhoitajan, psykologin ja lääkärin palvelut.

Psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen hyvinvointi ja turvallisuus, tunne yhteisöön kuulumisesta ja vaikutusmahdollisuuksista antavat edellytykset tasapainoiselle kasvulle ja oppimiselle. Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja laadukkaaseen koulutukseen panostamalla ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan oppilaiden tulevaisuususkoa sekä tasapainoista ja toimintakykyä rakentavaa kasvua.

Kestävyysosaamista tulee vahvistaa yhtenä lasten, nuorten ja aikuisten hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Kestävyysosaaminen on keskeistä kestävämmän tulevaisuuden, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja työelämän vihreän kasvun tukemisessa.

2.6 Koulutuksen alueellinen saavutettavuus

Väestönmuutos, ikäluokkien pieneneminen, koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden heikkeneminen, kelpoisten opettajien, erityisopettajien ja rehtoreiden sekä varhaiskasvatuksen johtajien saatavuus ovat riskitekijöitä varhaiskasvatukselle ja koulutukselle. Koulunsa aloittavien määrä laskee lähivuosina neljänneksen nykyisestä. Harvaan asutuilla alueilla syntyy vähän lapsia ja isot kaupungit kasvavat maassamuuton ja maahanmuuton myötä. On syytä varmistaa, että koulutusjärjestelmämme takaa jatkossa kaikille tasa-arvoiset mahdollisuudet oppimiseen asuinpaikasta riippumatta.

3 Korkeakoulutus

3.1 Koulutustason nostaminen

Lukio nähdään selkeimpänä reittinä korkeakoulutukseen, jonka käyvien osuutta halutaan nostaa nuorissa ikäluokissa vuoteen 2030 mennessä 50 prosenttiin vuoteen nykyisestä noin 42 prosentista. Tärkeää on, että koulutuksen saavutettavuuteen ja laatuun resursoidaan sekä pitkällä että lyhyellä tähtäimellä.

On myös tärkeää, että Suomi näyttäytyy houkuttelevana korkeakouluopintojen kohdemaana ja kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelu huomioi työelämän sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tarpeet.

3.2 Ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen hakeutumisen edistäminen

Ammatillisen koulutuksen tehtävä on valmistaa opiskelijoita työelämään ja jatko-opintoihin. Kaikki ammatilliset tutkinnot antavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden, mutta korkeakoulut päättävät hakukäytänteistä ja opiskelijavalinnoista. Ammatillisiin perustutkintoihin voi sisältää korkeakouluopintoja, lukio-opintoja ja muita yleissivistäviä opintoja tukemaan tutkinnon suorittamisen jälkeisiä korkeakouluopintoja. Ammatillisessa koulutuksessa on tarjolla muun muassa väyläopintoja, joissa opiskelija voi jo ammatillisten opintojensa aikana suorittaa korkeakouluopintoja. Opiskelijan henkilökohtaistamisessa ja uraohjauksessa on havaittu tarvetta informaatio-ohjaukselle ja koulutuksen järjestäjien toiminnan kehittämisen tukemiselle.

3.3 Aloituspaikat

Opetushallitus pitää erittäin tärkeänä, että kasvatus- ja koulutusala nähdään vetovoimaisena alana, jonne voidaan valita ja rekrytoida ikäluokkansa osaavampia ammattilaisia opettamaan ja kasvattamaan lapsia ja nuoria sivistysperiaatteiden mukaisesti. Aloituspaikkoja tulee olla riittävästi työelämän tarpeisiin, erityisesti pulaa tällä hetkellä on erityisopettajista ja varhaiskasvatuksen opettajista.

4 TKI-rahoitus, rahoituksen kohdentaminen (yliopistolle ja ammattikorkeakouluille)

Tutkimusperustaisuus on tärkeää kasvatuksen ja koulutuksen kehittämiselle tulevaisuudessa. Ennen koulutusuudistuksia ja niiden jälkeen tarvitaan tutkimustietoa muutostarpeista ja vaikutuksista. Tutkimustoimintaan, koulutukseen ja peruspalveluihin, kuten varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen, tulee panostaa tulevaisuudessa, jotta lasten ja nuorten oppiminen, koulutus ja menestyminen elämässä mahdollistuvat.

5 Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on perinteisesti ollut vahva toimija aikuisten perustaitojen vahvistajana. Suomessa on satoja tuhansia aikuisia, joiden lukutaidoissa, numerotaidoissa ja tietoteknisissä taidoissa on tutkimusten mukaan merkittäviä puutteita (esim. PIAAC-tutkimus, 2012). Työelämän osaamistarpeiden muuttuessa korostuu tarve aikuisten kielellisten, matemaattisten ja digitaalisten perustaitojen vahvistamiseen (uuden oppiminen ja tiedon päivittäminen).

Vapaan sivistystyön oppilaitokset lisäävät kuntalaisten hyvinvointia tukevat osaltaan kotoutumista ja ehkäisevät aikuisten syrjäytymistä järjestämällä laadukasta kotoutumiskoulutusta sekä työttömille työnhakijoille että työvoiman ulkopuolella oleville. On tärkeää taata maksuton vapaan sivistystyön luku- ja

kirjoitustaidon ja muun kotoutumista edistävän suomen tai ruotsin kielen koulutus myös heikon kielitaidon omaaville maahanmuuttotaustaisille, jotka eivät ole enää oikeutettuja kotoutumissuunnitelmaan, mutta joilla on tarve koulutukseen. Tällä pystytään osaltaan parantamaan maassa jo olevan maahanmuuttajataustaisen työvoiman integroitumista työmarkkinoille.

Vapaa sivistystyön koulutuksilla voidaan lisätä ja ylläpitää ikääntyneen väestön osaamista, hyvinvointia sekä aktivoitumista digitaalisten välineiden ja palvelujen käytössä. Tämä parantaa julkisten palvelujen saatavuutta iäkkäille henkilöille. Vapaan sivistystyön opintosetelirahoitusta tulee suunnata ikäihmisten digitaitokoulutusten opiskelijamaksujen alentamiseen tai poistamiseen.

Kansanopistot ovat oppivelvollisuuden laajentamisen myötä 1.8.2021 alkaen toteuttaneet uutta vapaan sivistystyön koulutusta oppivelvollisille. Valtion talousarviossa rahoitus on mitoitettu 650 opiskelijalle. Syksyllä 2022 koulutuksessa oli 705 opiskelijaa. Keväällä 2023 yhteishaussa vapaan sivistystyön oppivelvollisille suunnattuihin koulutuksiin oli 1 140 ensisijaista hakijaa. Oppivelvollisille suunnatun vapaan sivistystyön koulutuksen saatavuus tulee varmistaa takaamalla sille riittävä rahoitus.

6 Liikunta (Suomi liikkeelle)

Opetushallitus pitää hyvänä, että hallitusohjelmassa on toimenpiteitä ja rahoitusta lasten ja nuorten liikkumisen edistämiseen. Lasten ja nuorten liikkumattomuuden seuraukset ovat vakavia terveydelle ja tulevaisuudessa myös koko yhteiskunnalle, jos asiaan ei puututa riittävin toimin. Lasten liikkumattomuudella ja paikallaanololla on yhteys lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmiin. Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, sekä lasten ja nuorten päivänaikainen liikunnan lisääminen varhaiskasvatuspalveluissa, kouluissa ja oppilaitoksissa on tärkeää. Opetushallitus ja Liikkuvat -ohjelma toimivat aktiivisesti eri toimin lasten ja nuorten liikunnan ja liikkumisen lisäämiseksi.

7 Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2024–2027

Opetushallitus pitää hyvänä, että määrärahalisäyksiä kohdistetaan varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin. Myös perusopetuksen vuosiviikkotuntimäärän kasvattamista pidetään hyvänä.

Opetushallitus näkee, että perusopetuksen valmistavan opetuksen rahoituksen laajentaminen kaksivuotiseksi vahvistaa maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetuskielen oppimista sekä suomen kielen että eri oppiaineiden opetuksessa.

Opetushallitus esittää huolensa vapaan sivistystyön rahoituksen merkittävästä alentamisesta. Vapaa sivistystyö on vahva toimija aikuisten perustaitojen vahvistajana ja jatkuvan oppimisen edistäjä. Vapaan sivistystyön oppilaitokset

tukevat osaltaan kotoutumista ja aikuisten syrjäytymistä järjestämällä laadukasta kotoutumiskoulutusta sekä työttömille työnhakijoille että työvoiman ulkopuolella oleville.

Opetushallitus kannattaa rahoituksen lisäystä oppimisen tukeen ja opinto-ohjaukseen ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa sekä tutkintoon valmentavassa koulutuksessa.

Opetushallituksen vastuulla olevien momenttien osalta seuraavaa:

Hallituksen kehyspäätöksessä vuosille 2025–2027 Lukutaito -ohjelma ja koulutusalan viennin vauhdittaminen on vakiinnutettu osaksi Opetushallituksen toimintaa määrärahalisäyksin. Lukutaito -ohjelman tulevien vuosien aleneva kehystaso tarkoittaa kuitenkin, että valtionavustuksilla ei pystytä saavuttamaan samaa vaikuttavuutta lukutaitostrategian toteuttamiseksi valtakunnallisesti kuin esim. vuonna 2023. Samoin kehysriihen mukaiset lisäpanostukset ruotsin- ja saamenkielisten oppimateriaalien tuottamiseen ja saatavuuteen ovat tervetulleita vahvistuksia peruskouluille kohdistetun pysyvän tasolisäyksen ohella.

Kehyspäätöksestä puuttuu kuitenkin jo tämän lausunnon sivulla 1 mainittu lakisääteisen työelämätoimikuntatyön ja sihteeristön toimeenpanoon osoitettavat määrärahat kokonaisuudessaan.

Opetushallitus kiinnittää huomiota myös toimintamenoilla rahoitetun *Kopiointia, tallennusta ja käyttöoikeuksia koskevan tiedotus- ja selvitystoiminnan määrärahatasoon*. Valtiovarainvaliokunta on pitänyt välttämättömänä, että tekijänoikeuslakiin perustuvien kopiointi- ja muiden käyttöoikeuskorvausten määrärahaa tulee korottaa 3,3 miljoonalla eurolla tekijänoikeudella suojattujen teosten kopioinnin ja digitaalisen käytön kasvamisen takia. Korvauksilla mahdollistetaan varhaiskasvatukselle, perusopetukselle ja toiselle asteelle keskitetyn sopimuksen opetusmateriaalien kopiointiin, digitaaliseen käyttöön sekä televisio-ohjelmien opetuskäyttöön. Valtion keskitetty sopimusmalli on kokonaistaloudellisesti edullisin ratkaisu ja myös kaikille oppijoille yhdenvertainen ja tasa-arvoinen ratkaisu.

Lisäksi Opetushallitus pyytää kiinnittämään huomiota **Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenojen** (momentilla 29.10.01) alimitoitettuun kehystasoon suhteessa toteutuneisiin, vuotuisiin ylläpitokustannuksiin tilanteessa, jossa siirtomäärärahakannalla ei enää voida taata laadukasta opetustoimintaa. Siirtyneet määrärahat on käytetty koronatoimiin, koulutuksen uudistamisen aiheuttamiin menolisäyksiin, kustannustason yleiseen nousuun ja raha-asianvaliokunnan päätöksin sovittuihin rakennushankkeisiin. Koska irtisanomiset eivät ole lainkaan harkittava vaihtoehto, Opetushallitus esittää, että vuotuisissa talousarvioissa ja kehysmenettelyssä on tarkistettava valtion yleissivistävien oppilaitosten määrärahataso vastaamaan oppilaitosten vuotuista menotasoa. Koulujen ylläpito edellyttää rahoituksen pitkäjänteisyyttä

koulutusmuutosten, koulutuksen yleisen kallistumisen, kouluyhteisöön kohdistuvien hyvinvointihaasteiden ja jatkuvien ulkoisten hintapaineiden hallitsemiseksi koulutuksen ja opetuksen laatua sekä oppilaiden hyvinvointia vaarantamatta.

Yleinen hintatason nousu näkyy koulujen ylläpidossa erityisesti vuokrien, energian, sähkön, opetusmateriaalin, ravintosuositusten mukaisen kouluruokailun, rakennushankkeiden hintojen kallistumisena. Nämä tekijät kasvattavat valtion oppilaitosten kustannuksia vuodelle 2024 10 prosenttia vuoden 2022 tasosta. Hintatason nousun ohella tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta on järjestetty 1.8.2022 lukien Suomalais-venäläisessä koulussa (15 oppilasta, lähinnä Ukrainasta ja muualta paenneita) sekä valtion koulukotikoulujen koulussa (30 sijoitettua oppilasta). Koulutuksen järjestämisellä on kustannuksia korottava vaikutus, n. 450 000 euroa. Niin ikään oppivelvollisuuden laajentaminen, toisen asteen maksuttomuus, lukiokoulutuksessa aiheuttaa jo vuoden 2024 talousarvioon menolisäystä 360 000 eurolla.

Pääjohtaja Minna Kelhä

Pääjohtaja Minna Kelhä